

Úkol 9

A) Data v následující tabulce ukazují výskyt nazál v angličtině. Na jejich základě se dá odvodit, že angličtina má tři nazální fonémy: /m/ „labiální nazála“, /n/ „alveolární nazála“ a /ŋ/ „velární nazála“. Všechny tři jsou v opozici na konci slov po vokálu (V_#), zatímco na začátku slov před vokálem (#_V) se vyskytují pouze /m/ a /n/. Tato data jsou pouze pro ilustraci a doplnění.

Data illustrating the distribution of English nasals in a word

næp	‘nap’	dʌŋk	‘dunk’	sməʊk	‘smoke’
mju:z	‘muse’	snɪə	‘sneer’	dɪn	‘din’
kɪŋ	‘king’	dɪm	‘dim’	bænd	‘band’
leɪm	‘lame’	nju:z	‘news’	bæŋk	‘bank’
smɪə	‘smear’	snəʊ	‘snow’	lɒŋ	‘long’
pɹɒmpt	‘prompt’	tent	‘tent’	mæp	‘map’
leɪn	‘lane’	bʌmp	‘bump’		

Pro úkol jsou důležitější následující data. Na fonetické úrovni má angličtina ještě další nazály (viz IPA pro transkripci; všimněte se značky pro dentální „n“ ve slovech *month*, *absinth* a *labyrith*, která končí na dentální frikativy). Data ukazují výskyt kombinací nazála + konsonant (NC) na konci slov. Vaše úkoly:

- Zobecněte výskyt kombinací NC, tedy stanovte fonologické pravidlo, jež by vyjadřovalo, které kombinace jsou možné a které nemožné.
- Je v těchto kombinacích místo artikulace u nazál distinktivní nebo prediktabilní? (Podle své odpovědi pokračujte s otázkou iii nebo iv).
- Pokud distinktivní, jsou nazály [ŋ] a [ɲ] samostatné fonémy, nebo alofony fonémů /m/, /n/, /ŋ/?
- Pokud prediktabilní, je to případ neutralizace? Neutralizace čeho?

Své odpovědi zdůvodněte.

Data illustrating the types of permissible final NC(C) clusters in English.

bentʃ	‘bench’	bæŋk	‘bank’	mend	‘mend’
pɹɒmpt	‘prompt’	bæləns	‘balance’	læbrɪnθ	‘labyrinth’
nɪŋf	‘nymph’	tent	‘tent’	brɒnz	‘bronze’
glɪmps	‘glimpse’	lɪŋf	‘lymph’	dɪstɪŋkt	‘distinct’
feɪnt	‘faint’	mɪŋks	‘minx’	tens	‘tense’
bʌmp	‘bump’	lʌntʃ	‘lunch’	blɪnts	‘blintz’
leɪnz	‘lens’	mʌnθ	‘month’	mɪns	‘mince’
plʌndʒ	‘plunge’	ræntʃ	‘ranch’	æbsɪnθ	‘absinthe’
traɪʌŋf	‘triumph’	bænd	‘band’	ərendʒ	‘arrange’
bɪndʒ	‘binge’	bænz	‘banns’	bɒnd	‘bond’

B) V češtině platí pravidla P1–P5 (viz prezentace) týkající se obstruentů a sonor. Čeština ale navíc má ř, které se objevuje ve dvou podobách, neznělé [ř̥] a znělé [ř]. Kam tyto segmenty patří z hlediska distribuce znělosti, mezi obstruenty nebo sonory? V tabulce pod bodem (1) jsou příklady výskytu těchto segmentů. Pod bodem (2) jsou pro srovnání příklady výskytu vibranty [r] bez ohledu na její slabičnost (pro zjednodušení slabičnost ignorujeme; není ani v transkripci zaznamenána). Pod bodem (3) jsou pak další příklady pro výskyt na hranicích slov. Abychom mohli určit fonologický status neznělého [ř̥] a znělého [ř], je třeba vyřešit následující úkoly:

- i. S jakými druhy konsonantů se segmenty [ř̥] a [ř] kombinují? Pro zjednodušení odlišujeme tyto třídy konsonantů: a) neznělé obstruenty, b) znělé obstruenty, c) [v], d) sonory a e) [ř̥] a [ř].
- ii. Jaký je výskyt ř (v obou podobách) na začátku a konci slov, tedy v kontextech #_V a V_#?
- iii. Neznělé [ř̥] a znělé [ř] se pokládají za alofony jednoho fonému /ř/. Je tato analýza oprávněná? Tedy: je mezi těmito segmenty opozice nebo se vyskytují v komplementární distribuci. Nebo ještě jinak: je znělost u těchto segmentů distinktivní nebo prediktabilní?
- iv. Je před ř znělost konsonantů distinktivní nebo prediktabilní? Všimněte si kombinací CřV, Cř# a CřC. (Symbol ř zastupuje segmenty [ř̥] a [ř], ať už jsou to dva fonémy nebo alofony jednoho fonému.)

(1) [motř̥] *modř*
 [br̥vɛ] *Břve* (název obce)
 [pařba] *pařba*
 [vɲidř̥ɦmat] *vnitř̥hmat*
 [mokr̥] *mokř*
 [ɦř̥mi:] *hř̥mí*
 [tř̥tř̥domɛk] *čtyř̥domɛk*
 [mř̥] *miř* (imperativ sg.)
 [mř̥tɛ] *miřte* (imperativ pl.)
 [ř̥ɛka] *řeka*
 [dvɛř̥ɲi:] *dveř̥ní*
 [ř̥va:t] *řvát*
 [tř̥i] *tři*
 [kɛř̥] *keř*
 [pɛtř̥valt] *Petř̥vald* (název obce)
 [tř̥mɛn] *tř̥men*
 [kř̥cɪnɪ] *kř̥tiny*
 [ɦř̥bɛt] *hř̥bet*
 [ʔotɛvř̥ɦuba] *otevř̥huba* (nadávka)
 [ř̥ka] *řka*
 [pɛpř̥] *pepř*
 [jitř̥ɲi:] *jitř̥ní*
 [ř̥a:t] *řád*

(2) [kva:dr] *kvádr*
 [brva] *brva*
 [ʔorba] *orba*
 [za:drɦɛl] *zádrhel*
 [ʔokr] *okr*
 [ɦirma] *hrma*
 [parda:l] *pardál*
 [bɛr] *ber*
 [bɛrtɛ] *berte*
 [ruka] *ruka*
 [dvorɲi:] *dvorní*
 [rva:t] *rvát*
 [trɪk] *trik*
 [vor] *vor*
 [potrva:] *potrvá*
 [trma:tɕi:] *trmáci*
 [krcɪnɛts] *krtinec*
 [ɦrbol] *hrbol*
 [ʔdvrɦɲout] *odvrhnout*
 [rdousɪt] *rdousit*
 [kopr] *kopr*
 [jitř̥ɲɪtɕɛ] *jitř̥nice*
 [ra:t] *řád*

(3) [pɛs kouř̥ɪ] *pes kouše*
 [pɛz buɛ] *pes bude*
 [pɛs ruř̥ɪ:] *pes ruší*
 [pɛz ř̥a:ɲi:] *pes řádí*
 [ɦmɪs kouř̥ɪ] *hmyz kouše*
 [ɦmɪz buɛ] *hmyz bude*
 [ɦmɪz ř̥a:ɲi:] *hmyz řádí*
 [ɦmɪs ruř̥ɪ:] *hmyz ruší*

